

Unikátní stezka vede kolem stovek mravenišť

Pokud vás rozhodí drobný hmyz, který v nestřeženém okamžiku přistane na vašem těle, návštěva přírodní památky Šebeň nedaleko obce Dobrá Voda na Vysočině pro vás nebude to pravé. Na ploše větší než sto třicet hektarů vzniklo kolem dvanácti set mravenišť. Mravenců je tady miliarda, a jsou všude. Přesto stojí za to strach překonat a vyrazit za ojedinělým unikátem, který jinde ve střední Evropě nenajdete.

Mravenčí stezka na Vysočině je středoevropský unikát.

„Pokud svítí slunce a je teplo, jsou mravenci aktivní a lezou všude,“ říká Pavel Kříž z Českého svazu ochránců přírody Bory, který je naším průvodcem přírodní raritou. V oblasti je největší známá koncentrace lesního mravence druhu *Formica polyctena* (mravenec pospolitý) ve střední Evropě.

Podle Kříže se mravenišťe v letním dni neuvěřitelně hemží jejich aktivními obyvateli a kmeny přilehlých smrků jsou jimi doslova obsypány. „Na vrcholu na ně totiž čeká potrava v podobě látky, kterou vylučují mšice,“ vysvětluje důvod, proč mravenci šplhají až do koruny stromů.

Vlezou vám kamkoli

V době naší návštěvy ale z nebe padají kapky deště, takže nemáme šanci vidět mravenčí divadlo v plné parádě. Přesto se podle slov našeho průvodce máme mít na pozoru. Ačkoli aktivita mravenců je s chladným a deštivým počasím mnohem menší, přece jen člověk musí počítat s tím, že se na jeho botách či kalhotách nějaký objeví. „Mravenci jsou velice útoční a neostýchají se vlézt vám kamkoli,“ podotýká Kříž.

Vydáte-li se na zkoumání unikátního mravenčího ráje, vybavte se pevnými botami a dlouhými kalhotami. A pokud možno si nohavice zastrčte do ponožek. Tak se lze alespoň částečně ochránit před nekonečnou armádou místních hmyzích obyvatel. Pomůže i repelent.

Proč se mravenci pospolití usídlili právě tady, na ploše větší než sto třicet hektarů, mezi obcemi Dobrá Voda, Jívoví a Cyrilov, se zatím nepodařilo zjistit. „Neprokázalo se, že by tady byly například lepší klimatické podmínky nebo jiné složení lesa proti jiným krajům. Odborníci někdy spekulují, že

Nejaktivnější jsou, když je teplo.

z okolních lesů sem mravence vytlačila velkoplošná těžba dřeva," dodává Kříž. Na první pohled se šebeňský les neliší od jiných. Jsou tady jak běžné listnaté, tak jehličnaté stromy.

Unikátní mravenčí stezka

Mraveniště potkáte opravdu na každém kroku. Jsou podél cest, okrajů porostů i na lesních pasekách. Nejlépe jim je tam, kam dopadají sluneční paprsky. „Je jich tady kolem dvanácti set,“ upřesňuje bývalý lesník, který je jedním z těch, díky nimž se Šebeň stala přírodní památkou. Pavel Kříž do zdejšího lesa chodíval pravidelně na procházky a pozoroval mravence. Jedinečné území ho fascinovalo.

V polovině devadesátých let se proto spolu s dobrovolníky z Českého svazu ochránců přírody a dalšími odborníky rozhodl usilovat o to, aby se Šebeň dostala na seznam přírodních památek. To se podařilo v roce 2002. Díky tomu je nyní lokalita chráněná, což znamená, že je zde například omezená těžba dřeva či skladba dřevin.

O několik let později se také skupince dobrovolníků v čele s Pavlem Křížem podařilo vytvořit naučnou stezku, jedinou u nás, která je jen o mravencích. Na trase dlouhé tři kilometry se v rámci deseti zastávek s informačními tabulemi návštěvníci dozvědí vše, co se týká života lesních mravenců. Projít jí lze za zhruba dvě hodiny.

Ačkoli původně vedla kolem řady větších mravenišť, teď je nutné občas z cesty sejít

a zamířit hlouběji do lesa. „Místa mravenčíh kup se neustále mění. Pokud třeba vzroste lesní porost a ubude slunce, mraveniště pomalu zanikne a mravenci se přemísť na jiné slunné místo,“ objasňuje průvodce.

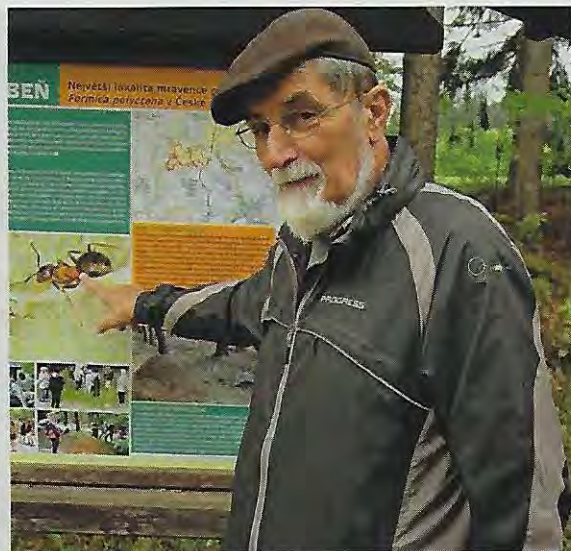
Každoročně proto v šebeňském lese probíhá průzkum, během něhož odborníci mimo jiné sledují, kolik mravenišť zaniklo a kolik nových se jich naopak objevilo. Podle slov Kříže se jejich počet dlouhodobě pohybuje kolem již zmiňovaných dvanácti set.

Dva metry na výšku, pět na šířku

Když se na mravenčí stezku vydáte, máte možnost nahlédnout do neuvěřitelného mravenčího mikrosvěta. Při jeho zkoumání budete možná překvapeni, jak toto společenství funguje.

„Viditelnou částí mraveniště je nadzemní kupa, větší část se však ukrývá pod zemí. Tam se odehrává vše důležité,“ zdůrazňuje Kříž s tím, že zdejší kupy mají obvykle výšku kolem šedesáti centimetrů. „Měli jsme tady ale také mraveniště, které dosahovalo výšky téměř dva metry a široké bylo pět metrů,“ doplňuje pro představu. Základem mraveniště je podle jeho slov často starý pařez a kupa je tvořena větvičkami, jehličím a spleť komor a chodeb.

„Hluboko jsou ukryté královny, které kladou vajíčka. Mohou jich být stovky. Pak jsou tu dělnice, které se starají o potravu. Důležitou součástí jsou rovněž mravenci teploňši, kteří se s příchodem jara nahřívají na

Naším průvodcem byl Pavel Kříž.

Foto PRAVO - Milan Malíček (4)

Kyselina mravenčí je cítit podobně jako čpavek.

povrchu mraveniště a svými vyhrátými tělčky zvyšují v mraveništi teplotu, aby se rychleji probudilo,“ říká Pavel Kříž s tím, že mravenci se orientují pomocí tykadla a pachů.

Zaútočit dovedou

„Zkuste si dát ruku těsně nad mraveniště a uvidíte, že mravenci hned zaujmou obranné postavení. Ucítí vás,“ pobízí průvodce k lehké adrenalinovému zážitku. V okamžiku, kdy se odhodlám přiblížit se rukou k vrcholu kupy, hned mi na ni vlezte minimálně deset mravenců, kteří se do ní zakousnou svými kusadly. Nebolí to, ale příjemné to rozhodně není. Když si pak k ruce přičichnu, cítím zápach podobný čpavku. Ten je způsoben kyselínou mravenčí a mravenci ji vypouštějí z jedové žlázy umístěné v zadečku.

Nakonec tedy odjíždím s pocitem, že překonat svůj strach a zažít mravenčí unikát na vlastní kůži stálo za to.

Kateřina Severová